

Makoldi Sándor

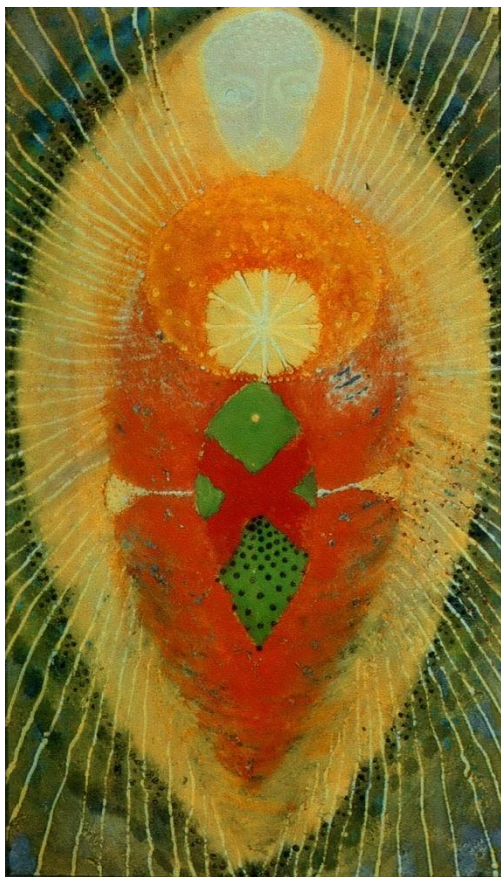
1983. Debrecen

Makoldi Sándorné: „Eljövétel” – Egy festmény születése

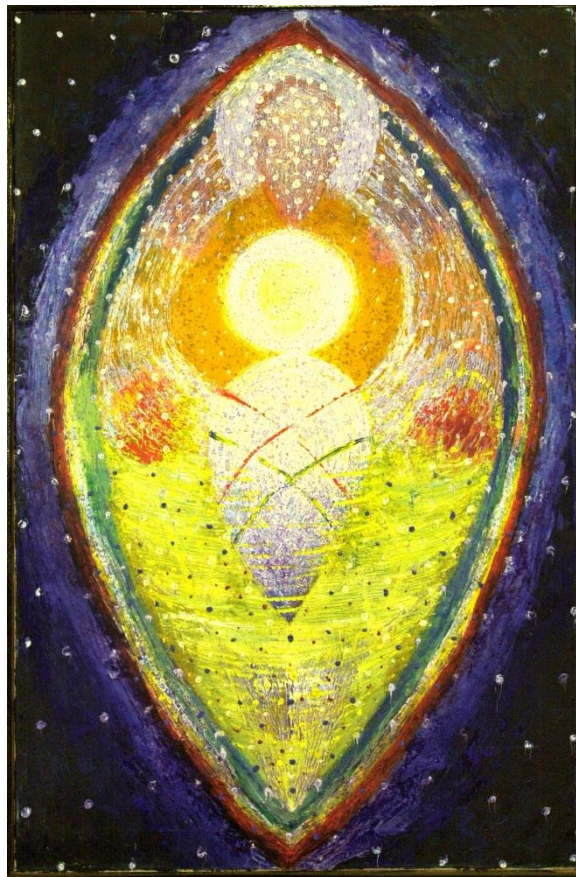
Eljött az idő, hogy Makoldi Sándor e képe is kilépjen az ismeretlenségből: 2023. adventjében elküldjük egy nemzetközi adventi kiállításra Szlovéniába.

Igaz, elődjét, a „Megttestesülést”, amit 1983-ban festett, azt később megvette a miskolci Herman Ottó Múzeum képtára, de máig nem „hasznosította” (ismertette, vagy publikálta).

A dátumból kiderül, hogy a gondolat a Miki fiúk születése okán keletkezett, a fekete-fehér fotón látható szituációban. A születés misztériumába gondolt bele újra a férjem – a fényképen még fiatalon.

„Megtetesülés” 124x72 cm, 1984.

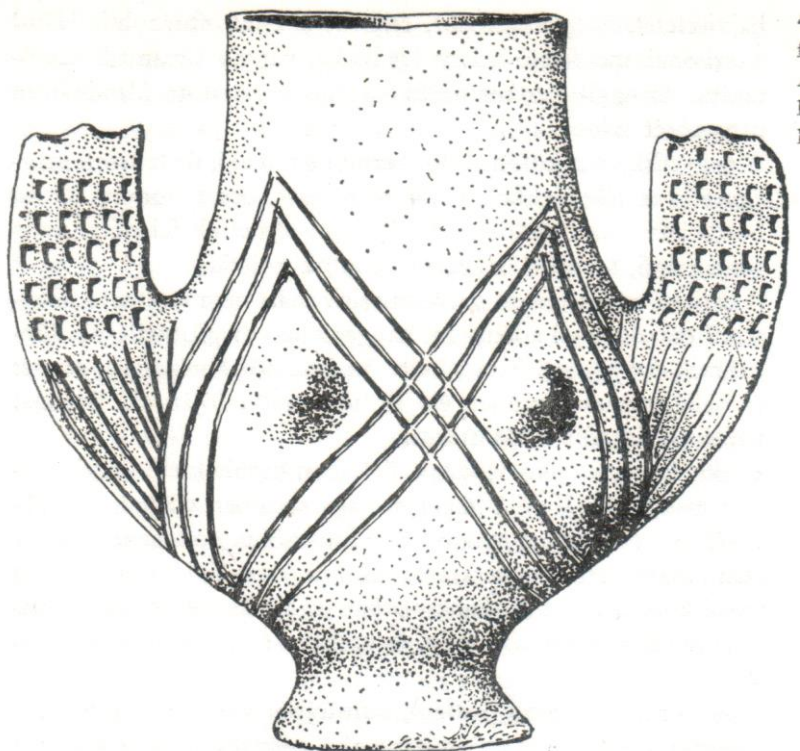
„Eljövétel” 110x70 cm, 1997.

Hogy a kép „elment” (mert megvette a HOM), úgy látszik, hiányzott. Így 1997-ben megfestette tehát a témát újra, magának. Persze nem egészen ugyanúgy – de épp a különbségek emelik ki a változatlan lényegét: „Eljövételként”.

A szülés öröme, a boldog (meleg) színek kisugárzása itt már kozmikus (csillagos) éjjé vált – mint a karácsonyi „Csendes éj”-ben: „Szent ez az éj!” Csak a mandorla dicsfénye világítja meg itt is a születést, az isten-gyermeket a Madonnával. Nem tudom, hogy a mandorla formának mi a keletkezés-története a művészettörténetben, de mindig a szenteket emeli ki. Itt piros-fehér-zölden már – tehát itthon (privát életünkben is) magyarul!

MAGyarul pedig a mandorla-forma MAG forma, ami – mint a búzaszem: SZEM forma is. A magyarok pedig a búzát „életnek” hívják, és Jézus arcát vélik felfedezni minden szemem... Huszka József szófejtése szerint a SZEM-SZEMérem kifejezés sem véletlen ebben a formában. Mint ahogy a búza-élet és a születés is egy fogalomkör. Vizuálisan is mutatja, hogy a vulgáris népi zsargonban is e formával firkálják a falra a női nemi szervet is. Ami bizony hozzátartozik a szülés fogalomköréhez: s a nő-növény-növekedés egyben. A „nyílás” pedig – ha kozmikusán értjük – az eljövétel (az isteni gyermek eljövele) lehetőségét, a megtetesülést is lehetővé teszi.

Ebben a nyílásban jelenik meg a képeken a fény, a báb-alakú csecsemő-forma, a Madonna-típus gyermeke. A bebábozódott forma azonban jobban szemlélteti a kezdeti kibontakozást, mint a Madonna karon ülő meztelen csecsemője. Érdekes, hogy a régi pólya-kötés a testen X formája megegyezik egyes ókori kultúrák isten-szobrainak „öltözetével”.

Rézkori halotti urna (Ráckevéről)

Anatóliai ezüst istennő (idol)

Kalicz Nándor közli Magyarországról azokat a cserép rézkori ember-alakos urnákat, amelyek feltartott kezű (fohászkodó), jelképes alakok – s urnaként kultikus utalásúak. Hasonlóan a korabeli idolkhoz: anyaistennő ábrázolásnak tartják a régészek. Az egyiknek (Ráckevéről) a mellén átkötött X kötés a „ruhája”. Ilyen idol párhuzamok (ezüstből) Anatóliában kerültek elő, ahol a meztelen nő (áldozat?) testére pl. arany pántokból tették rá e jelet – tehát nem véletlen „firka”! „A kereszt alakban bekarcolt minta nem egyszerű díszítés volt, hiszen Anatóliában, Mezopotámiában, a mediterrán területen fontos alkotórésze az istennő ábrázolásainak.”- mondja Kalicz 1979-ben.

Makoldi nem csak a csecsemő isteni rangja miatt alkalmazta ezt a jelet olyan hangsúlyosan, hanem azért is, mert párhuzamokat talált a magyar néprajz körében is. Ugyanis mézesbábjainkon – főleg Debrecenben – a baba testét ugyanígy „jelölik” meg, így e jelet duplán kiérdemli a csecsemő Istenség, Jézus is. Az ősi anyaistennő „a születés és halál ura volt”, ami a téli napfordulón megszülető fényről szintén elmondható. Jézus eljövele (testet öltése) ugyanis az évenként újjászülető Nap ünnepe is nálunk. A népi betlehemeseink e felől nem hagynak kétséget!

De Makoldi Sándor sem – hiszen a „Születés háza” c. képén újra megfogalmazza, mostmár népi betlehemesek szerepeltetésével, hogy a Jézus kör-feje körüli glória (fény) maga a Nap, amely éves mozgásával 3 csomópontot ír ki a megfigyelőknek, a 4 évszakban. S aki a télből megszületik, felemelkedik, életet ad a természetnek (nekünk), az maga Jézus. A magyar betlehemesek is ezt „varázsolják” elénk. (S ezt egy dunántúli pásztor – Jóna Józsi – képben is megfogalmazta egy tükrösön.

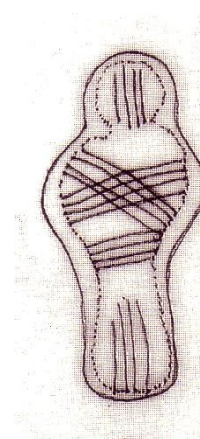

Makoldi Sándor: Erőhívás VI. A születés háza

1999.

Magyar néprajzi analógiák: Dunántúli tükrös (Jóna Józsi, 1847),

Debreceni mézesbáb rajza (XX. sz.)

„De amikor megszületett / fény borította be az eget!”- éneklük a betlehemezők. Sol Invictus (legyőzhetetlen Nap) – az egyház szerint is, mely 325-ben, a niceai zsinaton a téli napfordulóra tette Jézus, mint az új Nap megszületését. És évente meg is ünnepelte, mígnem 800 éve Szent Ferencnek tulajdonítva Itáliában el nem készítették a „valóságos” mását e betlehemi jelenetnek. Szlovéniában, Piránóban ezt ünneplik most fesztivállal, és valószínűleg egész Itáliában is a ferencesek.

A magyar betlehemezés, mely még él az egész Kárpát-medencében, egy kevésbé más hagyományokra is épít. Népi változata talán nem olyan látványos, nem olyan naturális, mint a mediterránban, vagy a németeknél, és általában az egyházi hagyományban (ezért a templomokba sem szívesen engedik be), mert a lényegét tekintve sokkal tágabb, mint a bibliai idézetek. Bár *„Örömszólás, jóhír mondás hallatszik a pusztában”* – éneklük a tardosi betlehemezők. A pusztai népe: a pásztorok hirdették először a jó hírt – a biblia szerint is. És ők mentek először a jászolhoz, bár a 3 királyok (a biblia szerint a napkeleti bölcsek) már előbb várták az eseményt! Várták, mert a csillagokból (a betlehemi csillag feltűnéséből) megjósolták a Megváltó születésének időpontját és helyét. Betlehembe „napkeletről” jöttek, azaz Babilón, Mezopotámia felől, „mágusok”.

„Bojtár volt a nagyapám/bojtár vagyok én is!/Csak az ingét hagyta rám/ gazdag vagyok mégis!”- éneklük. Gazdagok hagyományban! A magyar alföldi-felvidéki és dunántúli mag-területen azonban mégis egyszerűen, inkább a pásztorok szerepére épül a népi betlehemezés. A Tiszatardosiak (Taktaköz) betlehemesében 2 angyal, 2 pásztor és az Öreg szerepel csak. De az angyalok és a pásztorok azonos „rangban” fehér ruhát öltenek – csak a mellükön átvetett szalag színe különbözteti meg őket vizuálisan. Az angyalok kardja viszont X alakban „védi” a betlehemet mindvégig! Ez a jelzés nincs benne a szövegükben, mégis nagyon ismerős: hagyomány!

Tiszatardosi betlehemesek

1987-ben

A felvidéki betlehemesek két Öreggel szerepelnek

(Bódvavendégi)

Magas süvegük magas rangjuk, szellemi képességük jelzője – mint másutt is az ábrázolásokon. De a bódvavendégieknek (a Felvidékről) ráadásul csúcsos, un. mágus süvegük van. És a mellükön átkötött piros (fehér) zöld szalagok visszahozzák a (magyar) „isteni” X kötést. Még az Öregeken is (csak ott fokhagyma-fűzérből)! A fokhagyma hagyományosan gonoszelhárító hatása a néphitben, így feltételezzük, hogy a (bányász) baltás, szőrös, álarcos (rejtező) Öregek is jó ügyet képviselnek: minden betlehemesben pl. az ő tisztük meglátni a betlehemben megszületett kis Jézust, miután aludtak (révültek) felkiáltván, hogy „*Hű, de nagy fényességet láttam!*” A napkeleti (perzsa) vallások tűz tisztelete az égi tűz: Nap tiszteletével függ össze, ami a Kis-Ázsiai Mithrasz-kultuszon keresztül eljutott az európai kereszténységhez is – de Keleten a manicheizmus fény-vallásában csúcsonyult ki. Az Öreg, mikor benéz a betlehembe, meghököl a fénytől! Ezt a játéka is kifejezi! Legtöbbször egyéni arca, neve sincs, csak Öregnek szólítják – a „*vad, farkasbőr bundámon a lyukak oly nagyok... de jó pásztor vagyok*” – mondja. Ő is „jó pásztor” a régi (öreg) világból (Jézus egyfajta „előképe”), ő az Ős. Ezt már szövegek is bizonyítják. Viszont a fenti kellékek, viselet-típusok, dramaturgiai megoldások jelzései sehol nincsenek leírva, mégis az egész országban azonosságot mutatnak, ami azt jelenti: ezek fontos, és régtől hagyományozott szokások... Mellükön a lelkük van „megkötve” az Isten szolgálatára.

A Felvidéki magyar területeken ráadásul két Öreg is szerepel a játékokban, az egyik fehér, a másik sötét ruhában – ellentétek, mint a keletiek yang-yin elve. Így alkotnak ők is egy egészet: van (Bódvavendégi, ma Szlovákia), hogy a betlehem elé úgy fekszenek le aludni, hogy fejtől-lábtól fekszenek a betlehem előtt, sötét és világos mivoltukban. S a pásztorok védő kört alkotnak körülöttük. Másutt botjukat felettük X alakban összetéve védik az Öregt! (Léh, B-A-Z. vármegye)

A pásztorok és angyalok négyszögében a révülő Öreg

(Léh, B-A-Z. m.)

Makoldi Sándor a 2000-es évek elején részese volt ezeknek a betlehemes játékoknak, s leszúrte a tanulságot: el kell mondani, megfesteni, le kell írni, hogy ez bizonyítottan nem játék!

Ő az említett képeit már korábban megfestette (1984,-1999.), s mikor felesége 1987-től, tanítványaival már ő maga is gyűjtötte Debrecen környékén a betlehemeseket, azok csak visszaigazolták, hogy népünk hitvilága, szokásai sokkal mélyebben gyökereznek a keleti kultúrákban, vallásokban. Mert maga a kereszténység is egyetemes alapokra helyeződött, amikor a fény, és a kozmikus idő alapjait vette figyelembe. Az, hogy nagy ünnepeink: a feltámadást (tavasszal) ünneplő Húsvét a tavaszi **napéjegylenlőség** utáni **holdtölte** vasárnapjára esik, vagy a Karácsony a téli **napforduló** utáni napokra – azt jelenti, hogy a bibliában sem történeti dátumokról van szó, hanem a természet törvényszerűségei által meghatározott csomópontokról, szimbólumokba öltöztetett jelképekről. És ez a keresztény magyar nép hitvilágában is látványosan megtalálható.

Ha a Karácsonykor minden évben megszülető Jézust a Nap szimbólumával kötjük össze, akkor ez a fény, ami őt körülveszi, így igazán isteni, mert egyetemes. Mindig is tudták a természetben élő népek (a Közel-keleten, Babilónban a bibliai mágusok is), hogy a csillagok – így a Napunk járásának törvényei – milyen fontosak az életünk szempontjából. A Nap 4 évszagos járása pedig nálunk a fényeloszlás szempontjából meghatározó, ami a Föld forgás-tengelyének és a keringési síkjának eltéréséből adódik. Most már tudjuk, hogy a Föld tengelyének kúpos (X) mozgása egy (isteni) örökkévalóság (26 000 év), de e tengely állása a Naphoz képest minden pillanatunkban meghatározó.

A magyar betlehemesekben tapasztalható egyéb jelek is egybeesnek e természetes csillagászati megfigyelésekkel. Az Öreg – úgy tűnik – e tengely mentén lép be a dramatikus Jézus (= újjászülető Nap) történetbe. (Bővebben lásd Makoldi Sándor-Makoldi Sándorné: Csillag-vezérelte betlehemezés, Debrecen, 2015.) Szövege szerint nagy árkot kell átugornia, mint határt, mikor felülről érkezik (s nem leli a „kilincstartót”: *„feljebb Öreg! – Az égnél feljebb nem mehetek, a földnél lejjebb nem mehetek”*), de vizuálisan is (pl. a léhi betlehemesben) az X tengelyek fölötté: e jelenet is ezen összefüggéseket veti fel.

Lehet profánul is magyarázni (talán), de a sok X jelzést a betlehemesek mellén – mint az ókori istenségek attributumát – már figyelembe kell venni. Hiszen aki a természet nagy törvényeit uralja (vagy ennek jelét magán, lelkén viseli), csak az uralhatja az emberi életet is. Ez pedig a fényhez (Naphoz) viszonyított létezésünk.

Hogy e jeleket megtaláljuk már a neolitikumban (ahol olyan emberfeletti kőköröket építettek e törvények megfigyelésére, mint a Stonehenge), vagy Mezopotámiában az ókori csillagászoknak cikkurátokat építettek, az tény. De a Nap útjának éves övét: a Zodiákust bizonyosan ismerte, s használja az ősi Kína és Kelet kultúrája máig, azonos módon (mégis külön), mint mi – Mezopotámiától Európáig. Csak ma már nem tekintjük fontosnak, ezért nem is ismerjük fel kultúránk vizuális jeleit – bár értésük nélkül nem is élhetünk! Megtartásuk minden kultúra alapja, hiszen a betlehemesek is termékenységet varázsoltak vele a következő Nap-évre.

*„Az Isten áldja meg e háznak gazdáját
nem csak a gazdáját, de minden lakóját!
Töltse meg jó borral pincéjét-padlását!
Az Isten áldja meg magyarok hazáját!”* – éneklük Tiszatardoson.

Makoldi Sándor e jelek (rejtett) alkalmazásával tette gazdaggá a képeit, amit – mint a betlehemes jeleneteket – lehet egyszerűnek tekinteni, de mélyebb összefüggéseit ő tudatosan használta, megsegítve népi kultúránk fenti bizonyítékaival.

Hiszen ha pl. az Öreg a betlehem előtt a botjára ül, úgy révül: az fallikus, termékenység-varázslás (mint fenn). Lenn viszont a legnépesebb, erdélyi betlehemes csapat (Szentegyháziaiak, a Hargitáról) 7 fehér pásztor + egy fekete ruhása ül rá, az a 7 égi szférát is megidézheti – a (sötét) Földhöz képest, mert előttük a mozgékony kis alak (Merkúr?) az istenek küldönce, az angyal helyett (bokájához kötött tollseprő = szárny által jelezve) ébresztgeti a „termékeny” pásztorokat.

A székelyek népesebb, a bibliai történethez is jobban kötődő (Józseffel, Szűz Máriával is megjelenített) betlehemesében is sok a kozmikus utalás. A következő képen a pásztorok kör-táncában is ellentétes mozgásokat, energiákat generál a bocskoros „Merkúr” – de még náluk (a nyelvhatár keleti szélén) is a pásztorok X alakban akasztják össze botjaikat, talán ezzel a karácsonyi Nap-fordulatot is jelezve. Ezért tartotta fontosnak a hagyományt festményen is rögzíteni, a XXI. század számára is!

Szentegyháza (Erdély) „angyalos betlehemese” Debreecenben.

2010.

A magyar nép minden régi szokásával szimbolikusan (és nem naturálisan) a termékenység előidézését volt hivatva szolgálni, rituálisan elősegíteni – a kozmikus rend szerint. Keresztény létünkbe is beépültek ezek a mindenkori, alapvető kulturális, emberi elvárások.

Makoldi Sándor: Üvegikon

életfával